

SØGAN UM **FØROYSKU** KOMMUNISTARNAR

MARXISTISK SAMKOMULÍV

MINNIST, AT TAÐ FALL **LITTERERA** UMMÆLARANUM HJÁ **FRAMANUM** RÆTTILIGA FYRI **BRÓSTIÐ**, TÁIÐ HANN METTI UM BÓKINA »Í GRØNLANDI VIÐ KONGSHAVN«, AT MAGNUS TÓK SOLEIÐIS TIL Á BLAÐSÍÐU 79: »**MARXISTARNIR** ROYNA AT FÁA **FÓTAFESTI**. SORGARSØGAN **ENDURTEKUR** SEG. TANKARNIR HJÁ **KARL MARX** ERU VORÐNIR EIN **NÝGGJ KIRKJA**, LÍKA SO **FANATISK** OG INTOLERANT, SUM TANN **GAMLA**, OG LÍKA SO **FRELST** SUM TÆR VILLASTU KRISTNU **SEKTIRNAR**. ÍSTAÐIN FYRI KRISTNA **HUMANISMU** SETA TEIR **SOCIALISTISKU MATERIALISMUNA**, KRISTINDÓMURIN VERÐUR **SKÝRDUR** TEIRRA RINGASTI **FÍGGINDI**.«

HUGLEIÐANDI UMMÆLI

Tórbjørn Jacobsen

Tey fæstu ivast í, at Karl Marx var ein stórur teinkjari. Hugmyndafrøðingur og flogvit, sum betri enn nakar hevur greinað kapitalistisku búskaparskipanina. Hann var politiskt virkin á ytsta vinstraveinginum, sosialistur og kommunistur, og saman við Engels hevði hann eitt boð uppá, hvussu menniskjan skuldi skipa seg í einum nýggjum samfelag, tá ið kapitalisman fór á ørmundarhús.

Tey fæleysu skuldu vera ørvagarpar í stríðnum fyri javnrættindum, felagsogn og linkandi sosialum spenningum. Bara tey, sum lítið og onki áttu av jarðiskum góðsi, kundu verða álitid í byltingini áfram inn í »jarðarinnar paradís.« Tað sigur ikki so lítið um hendan tíðarleysa kapasitetin, at Kapitalurin alt meira verður brúktur sum frálærutilfar á lærðum háskúllum í USA, og at Kommunistiska Manifestið (sum táverandi málsligi puritanarin, André Niclasen, flutti yvir í føroyskt há-mál) gongur sum heitt breið í Samveldisstatunum í hesum døgum. Heimurin leitar aftur einaferð eftir einum alternativ til ta illa sperdu kapitalismuna.

Í fororðunum til ta einu útgávuna av grundbókunum verður sagt, at hevði Marx vitað til sín aftur, um allan tann trega, tey dráp og tann tramansskap, sum skotin hevur verið í skógvar hansara, síðani hann fór higani, hevði hann roterað mangar ferðir í grøvini. Brúktur og misbrúktur. Mistulkaður í eirinda-leysari øði eftir persónligum valdi hjá despotum, ið misnýttu ástøðið hansara

og arbeidaraklassan sum rambukk í lynnani fyri egnum valdi.

Samfelagsfrøðingurin Páll Holm Johannesen hevur skrivað eina bók um eitt sjáldsamt søguligt tíðarskeið í Føroyum. Hon líkist eini politiskari krimi. Men í mun til eitt nú Coq Rouge hjá Jan Guillou fært tú at vita, hvørjir persónarnir eru, sum hava ferðast ytst á vinstraveinginum, so langt úti, at vápnaða kollveltingin var ein rationellur møguleiki í stríðnum fyri at skipa líta oyggjasamfelagið eftir marx-leninistiskum leisti. Teir flestu eru framvegis á lívi og ganga ímillum okkum dag og dagliga sum miðal hampamenn á alfaravegi.

»Tey sóu reytt«, er heitið á bókini. Nú vita vit ikki, um høvundurin hevur brúkt nakra serskilda søguliga metodu, tá ið hann hevur skrivað. Helst ikki, tí okkurt bendir á, at hon heldur er skrivað sum eitt samankókað referat av teimum samrøðum, ið gjørdar eru. Tá kann ein vandi vera, at tær mest informativu keldurnar stjórna kósini í frásøgnini. Vit vita, at fleiri av teimum, sum vóru aktivistar á vinstraveinginum í teimum døgum, hava verið tótt sum tunnur, tá roynt hevur verið at fregnast um, hvat tað var sum fyrigekst í hesum mýttuvarda umhvørvinum. Høvundurin sigur í fororðinum, at hansara politiska sannføring varð stoypt langt eftir, at Berlinmúrurinn fall. Hesin setningurin hongur í alt ov stóran mun í leysum lofti. Hann átti at sagt okkum, hvør politiski observansur hansara er, tí lesarin situr eftir lestrarlok við einum grummum mistanka um, at meginkeldurnar eru Framamenninir, FS'arnir, sum seinri gjørdust innkarneraðir samríkjamenn og javnaðarmenn. Teir eru hesi seinru

árin mest kendir fyri at hunddálka alt og øll, sum ikki hava gingið og ganga í takt við teirra politiska gongulagi. Er hetta gitið eftirfarandi, so er tað sjálvsagt, at teir rivaliserandi bólkarnir á vinstraveinginum, serliga loysingar-segmentið, standa eftir í myndini sum Dýrið í Opinberingini.

Vit, sum eru farin gott og væl um hálvan aldur, hava upplivað hesa tíðina. Vóru har, tá ið tað hendi. Í hvussu er periferiskt. Tey flestu, sum nevnd eru í bókini, eru okkara javnaldrar. Sjálvur kenni eg fleiri teirra heilt væl, hóast eg ongantið havi verið organiseraður í øðrum politiskum felagsskapi enn Tjóðveldisflokkinum. Tað forðaði mær tó ikki í at abbonera uppá bæði Framan, Arbeidið og Friu Føroyar. Undirtøkan fyri hesum litteraturi í broddi vinstrafylkingar mundi vera so sum so, í hvussu er úti á bygd. Minnst meg rætt vóru vit bara triggir haldarar av Framanum í Runavíkar-økinum. Frægi kommunulæknin Poul Olsen, hárskerin Jógvan Hansen og eg sjálvur.

Helst er tað trupult at seta hesar rørlurnar inn í ein samtíðar samfelagsins kontekst. Páll ger tað ikki, tí kann tað skjótt enda sum ein Bjørnu-banda skrøna, leys av øllum kringumstøðum, har menn í skýmingini lúra seg fram á geilarhorn og durastólpar við skammbyrsum, klárir at gera bart, ósagt av hvørjari orsök. Í grundini átti søguliga orsøkin at verið týðningarmeiri enn hesir tilvildarligu persónarnir, sum blitzað verður eftir í bókini. Vóru objektivu og subjektivu fyrirtreynar tíðarskotnar hálvthundrað ár annan vegin, vóru alternativu personasjurnar sjálvandi tað yngri ella eldri, og harvið ikki ein partur av hópnum. Hóast ama-

tørur sum ummælari, ber tað tó til at gera eitt legg í søguliga radaran, fyri at vita hvør orsøkin er til allan hendan turbulensin, sum er meira og minni støðugur í eina stóra fjórðingsöld, – í seksti, sjeyti- og í áttatiárunum. Ja, heilt fram til tann dagin, tá ið hetta monstrið av einum múri verður sorað sundur í Berlin, og ein bara 40 ára gamal nationalstatur – DDR – krakelerar og foykist burtur. Einaferð fyrmyndin og jarðiska paradísið hjá ungum føroyskum kommunistum.

Tað er eftirhondini vorðin ein klassisk traditið, at studentar í einum hjálandi gerast politiskt virknir og vaktir, tá ið teir oftast nema sær útbúgving á lærðum háskúla í hjálandaveldisins evsta metropoli. París, London, Lissabon, Madrid og Keypmannahavn. Síðani flyta teir prosessina og seg sjálvar heimaftur, og tá kann alt henda. Kjansurin fyri spontanari bylting í landi sum Føroyum er lítil, sosialur ójavni kann gera tað, og tá ið tú verður álopin uttaneftir, sum eitt nú tá ið Læknastríðið herjaði, og norðyingarnir vardu seg mannliga.

Tá ið ungir føroyskir studentar stovna Oyggaframa í 1962, eru bara 17 ár gingin síðani allur heimurin hevur staðið í einum eldi. Tann stóra avkolonialiseringin fer fram hesi árin. Fidel og Ché fara niðan í Sierra Maestra fjøllini. Teir høvdu neyvan rokkið Havanna umvegis eitt hugnaprátt við amerikansku mafiuna og leigusveinin Fuelgencio Batista á onkrari hissini barr í Santiago ella í Santa Clara. Tað, sum tó er vegamótið og meginlunnurin undir hesum reyða ráki, er helst mannavonda amerikanska engasjemangið í Vietnam. Moralkodeksið vestanfyri skeiklast,